

2.1 Charakteristika území

Olomoucký kraj vznikl k 1. lednu 2000, kdy byla Česká republika rozdělena na 14 krajů v souladu se zákonem č. 347/97 Sb. o vytvoření vyšších územněsprávních celků. Kraj leží na severu území NUTS II - Střední Morava. Směrem na sever Olomoucký kraj sousedí s Polskem, se kterým tvoří 104 km dlouhou státní hranici, kde se nacházejí 3 silniční celní přechody (Bílý Potok – Paczków, Mikulovice – Glucholazy, Zlaté Hory – Konradów). Na východě Olomoucký kraj sousedí s Moravskoslezským krajem, na jihu se Zlínským a Jihomoravským krajem a na západě s krajem Pardubickým.

Celkovou rozlohou 5 159 km² (k 31. 12. 2004) se řadil na 8. místo mezi 14 kraji ČR. Na celkové ploše České republiky se Olomoucký kraj podílel pouze 6,5 %.

Tab. 2.1.1 Základní ukazatele sídelní struktury k 31. 12. 2004

	Rozloha (km ²)	Obyva- telstvo	Počet			Hustota obyvatel na 1 km ²	Podíl obyvatel žijících (%)	
			obcí	z toho měst	částí obcí		ve městech nad 10 000 obyvatel	v ostatních městech
Olomoucký kraj	5 159	635 126	394	26	755	123,1	48,2	9,4
v tom okresy:								
Jeseník	719	42 014	24	3	63	58,4	29,6	17,5
Olomouc	1 510	224 296	92	5	219	148,6	61,2	1,3
Prostějov	770	109 367	96	5	158	142,1	43,1	9,5
Přerov	845	134 181	104	5	152	158,8	49,6	13,0
Šumperk	1 316	125 268	78	8	163	95,2	34,2	17,2

Nejvyšším bodem v kraji je vrchol hory Praděd (1 492 m n. m.) v okrese Šumperk a nejnižše položeným místem v kraji je hladina řeky Moravy u Kojetína (190 m n. m.) v okrese Přerov, což dává z geografického hlediska základ rozmanitosti krajiny Olomouckého kraje.

Rovinatá Haná směrem na sever přechází k pohoří Hrubého Jeseníku a Rychlebských hor. Níže položené oblasti úrodné Hané jsou intenzivně zemědělsky využívány.

Na území Olomouckého regionu se nachází velké množství ložisek nerostných surovin. Nejvíce je zastoupen stavební kámen, šterkopísky a dekorační kámen. Dále jsou na území regionu evidována ložiska cihlářských surovin, vápenců, grafitu, karbonátů pro zemědělské účely, dolomitu a cementářské korekční suroviny. Z ložisek rud se jedná především o zlatonosné rudy.

Na území kraje jsou velkoplošná i maloplošná chráněná území. CHKO Jeseníky se nachází na severním okraji Moravy a české části Slezska na pomezí Moravskoslezského a Olomouckého kraje na území okresů Bruntál, Jeseník a Šumperk. Oblast zahrnuje Hrubý Jeseník a přilehlé části Hanušovické a Zlatohorské vrchoviny. Dále jsou v působnosti Správy CHKO Jeseníky národní přírodní rezervace Králický Sněžník a národní přírodní památky Na Špičáku, Ptačí hora, Rešovské vodopády, Velký Roudný, Venušiny misky, Jeskyně Na Pomezí a Borový.

Území CHKO Litovelské Pomoraví zaujímá úzký 3 - 8 km široký pruh lužních lesů a luk kolem řeky Moravy mezi městy Olomouc a Mohelnice. V působnosti Správy CHKO Litovelské Pomoraví jsou také národní přírodní rezervace Strabišov-Oulehla, Špraněk, Zástudánčí a Žebračka a národní přírodní památky Chropyňský rybník, Křeby, Park v Bílé Lhotě, Na skále, Státní lom, Růžičkův lom a Hrdibořické rybníky.

Na území Olomouckého kraje se nachází část hlavní evropské rozvodnice. Území přísluší ke dvěma úmořím evropských okrajových a vnitřních moří – k úmoří Baltského moře a úmoří Černého moře. Králický Sněžník (1 432 m n. m.) na severozápadní hranici kraje je společným bodem trojrozdvoí, odkud vybíhá rozvodnice Černého moře a Severního moře směrem k jihozápadu. Rozvodnice směrem k jihovýchodu odděluje úmoří Baltského moře a Černého moře. Hlavním vodním tokem regionu je řeka Morava, která tvoří přirozenou osu velké části území kraje. Na jihu Moravy se vlévá do Dunaje a s ním později do Černého moře. Morava pramení na svahu Králického Sněžníku ve výšce 1 380 m. Malá část území Olomouckého kraje patří k povodí řeky Odry, ústící do Baltského moře. Značná část rozlohy kraje je vymezena jako chráněná oblast přirozené akumulace vod.

Na Moravě a ve Slezsku je více kontinentálních podnebních vlivů než v Čechách. Velký vliv na podnebí má nadmořská výška a reliéf, takže z klimatologického hlediska je území Olomouckého kraje značně pestré, což je dáno jeho velkým výškovým rozpětím od nejvyšších poloh Hrubého Jeseníku až po vyloženě nížinný charakter při dolním toku Moravy. V celé oblasti povodí jsou zahrnuty klimatické oblasti teplé, mírně teplé i chladné. Mírně teplé oblasti se vyskytují v pásu šířky zhruba 20 km podél řeky Moravy. Ve zbývajících polohách jsou zastoupeny všechny typy mírně teplých oblastí s výjimkou nejsevernějšího výběžku povodí, kde jsou v okolí Pradědu chladné oblasti.

Více než polovinu z celkové výměry Olomouckého kraje zaujímá zemědělská půda (53,5 %). Lesní půda se na celkové výměře regionu podílí více než třetinou (34,7 %). V rovinatějších okresech regionu (Olomouc, Přerov a Prostějov) je intenzivně obdělávaná zemědělská půda, takže jsou zde výrazně vyšší podíly orné půdy oproti okresu Jeseník a Šumperk. Významná část lesní půdy se nachází především na území hornatějších okresů Jeseník a Šumperk. Pokračuje trend snižování výměry zemědělských pozemků v důsledku investorské činnosti. Jako pozitivní lze hodnotit nárůst výměry lesní půdy v důsledku zalesňování, ale také nárůst výměry trvalých travních porostů.

Krajské město Olomouc je po Praze druhou největší městskou památkovou rezervací. Nachází se zde řada románských, gotických a barokních památek - kašny, Přemyslovský palác, arcibiskupství, chrám sv. Mořice s největšími varhany ve střední Evropě, největší klášterní komplex Klášterní Hradisko, radnice s orlojem, pamětní Sloup Nejsvětější Trojice, který byl v roce 2000 zapsán do seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. V dalších místech okresu Olomouc patří mezi nejvýznamnější kulturní památky hrad Bouzov, zámek v Náměšti na Hané. Zvláštní stavební památkou je zámek Jánský vrch v Javorníku, bývalá letní rezidence vratislavských biskupů. Velký význam získalo na Jesenicku lázeňství - Priessnitzovy léčebné lázně v Jeseníku a Lázně Dolní Lipová v obci Lipová-lázně. Mezi významnější památky města Přerov patří renesanční zámek, radnice s věží vysokou 66 m a orlojem, dále dílo české secese Národní dům od profesora Jana Kotěry. Přerovsko se může pyšnit hradem Helfštýn, lázněmi v Teplicích nad Bečvou, známými Zbrašovskými aragonitovými jeskyněmi a nejhlubší propastí v ČR (-244,5 m). V Lošticích stojí za shlédnutí unikátní tvarůžkářské muzeum, židovská synagoga nebo židovský hřbitov. Ve Velkých Losinách návštěvníky okouzlí renesanční zámek známý čarodějnickými procesy.